

Sygn. akt II KK 574/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 marca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)
SSN Barbara Skoczowska
SSN Małgorzata Gierszon (sprawozdawca)

Protokolant Emilia Bieńczak

w sprawie **K. A. B.**,

skazanego z art. 271 § 3 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 18 marca 2022 r. kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich

od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 16 grudnia 2020 r., sygn. akt X Ka (...),

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G.

z dnia 12 listopada 2019 r., sygn. akt II K (...),

**uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej rozstrzygnięcia
zawartego w pkt 1 odnośnie utrzymania w mocy wyroku Sądu
Rejonowego w G. co do skazania K. A. B. za czyn z art. 271 § 3
k.k. i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w
W. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

K. B. został oskarżony o to, że:

1. w okresie od 10 czerwca 2007 r. do 3 października 2008 r. w G. prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą P. i wykonując czynności w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych uporczywie naruszał wynikające ze stosunku pracy i ubezpieczenia społecznego prawa pracownika K. S. poprzez nie potwierdzenie na piśmie zawartej z ww. w dniu 10 czerwca 2007 r. umowy o pracę i nie zgłoszenie pracownika do ubezpieczeń społecznych i funduszu pracy, a następnie zgłoszenie w dniu 27 sierpnia 2008 r. zatrudnienia od 1 lipca 2007 r. i odprowadzenie składek na ubezpieczenie społeczne od wynagrodzenia w wysokości 500 zł za okres od 1 lipca 2007 r. do 31 grudnia 2007 r. i 600 zł od za okres od 1 stycznia 2008 r. do 31 sierpnia 2008 r. podczas gdy rzeczywiste wynagrodzenie pracownika w tym okresie zatrudnienia wynosiło 2000 zł netto oraz zaniechanie odprowadzenia wymaganych składek na fundusz pracy , tj. o czyn z art. 218 § 1 k.k.;
1. w okresie od 1 lipca 2007 r. do 27 sierpnia 2008 r. w G.. prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą P. i będąc jako pracodawca uprawnionym do wystawienia dokumentów pracowniczych działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej poświadczył nieprawdę, w dokumentach dotyczących zatrudnienia K. S., i tak:
 1. w umowie o pracę z dnia 1 lipca 2007 r. poświadczył nieprawdę co do daty zawarcia tej umowy wskazując dzień 1 lipca 2007 r. jako datę rozpoczęcia przez K. S. zatrudnienia, podczas gdy w rzeczywistości pracownik ten zatrudniony został z dniem 10 czerwca 2007 r. oraz wskazując, iż zatrudniony został w wymiarze 1/2 etatu z wynagrodzeniem miesięcznym w wysokości 500 zł brutto, podczas gdy w rzeczywistości K. S. zatrudniony był na pełny etat i otrzymywał miesięczne wynagrodzenie w wysokości 2000 zł netto,
 2. w umowie o pracę z dnia 1 stycznia 2008 r. poświadczył nieprawdę wskazując, iż K. S. zatrudniony został w wymiarze 1/2 etatu z wynagrodzeniem miesięcznym, w wysokości 600 zł brutto, podczas gdy w rzeczywistości pracownik ten zatrudniony był na pełny etat i otrzymywał miesięczne wynagrodzenie w wysokości 2000 zł netto,

3. w świadectwie pracy poświadczył nieprawdę co do daty zatrudnienia K. S. wskazując dzień 1 lipca 2007 r., podczas gdy w rzeczywistości pracownik ten zatrudniony został z dniem 10 czerwca 2007 r. oraz wskazując, iż K. S. zatrudniony został w wymiarze 1/2 etatu, podczas gdy w rzeczywistości pracownik ten zatrudniony był na pełny etat,
1. w listach płac za okres 01.07.2007 r. - 31.12.2007 r. poświadczył nieprawdę co do wysokości wynagrodzenia otrzymywanego przez pracownika K. S. wskazując kwotę 500 zł jako wynagrodzenie zasadnicze, podczas gdy w rzeczywistości pracownik ten we wskazanym okresie otrzymywał miesięczne wynagrodzenie w wysokości 2000 zł netto,
2. w listach płac za okres 01.01.2008 r.-31.08.2008 r. poświadczył nieprawdę co do wysokości wynagrodzenia otrzymywanego przez pracownika K. S. wskazując kwotę 600 zł jako wynagrodzenie zasadnicze, podczas gdy w rzeczywistości pracownik ten we wskazanym okresie otrzymywał miesięczne wynagrodzenie w wysokości 2000 zł netto,
3. w karcie referencyjnej Powiatowego Urzędu Pracy w G. oraz w druku zgłoszenia pracownika do ubezpieczenia społecznego (ZUS P ZUA) poświadczył nieprawdę co do daty zatrudnienia K. S. wskazując dzień 1 lipca 2007 r., podczas gdy w rzeczywistości pracownik ten zatrudniony został z dniem 10 czerwca 2007 r., tj. o czyn z art. 271 § 3 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 12 listopada 2019 r., sygn. akt II K (...), uznał K. B. za winnego tego, że:

1. w okresie od 10 czerwca 2007 r. do 3 października 2008 r. w G.. prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą P. i wykonując czynności w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych naruszył przepisy prawa o ubezpieczeniach społecznych w ten sposób, że w okresie od dnia 10 czerwca 2007 r. do dnia 27 sierpnia 2008 r. nie zgłosił do ubezpieczenia społecznego i Funduszu P. pracownika K. S., a następnie mimo rzeczywistego wynagrodzenia umówionego z tym pracownikiem i z tego tytułu mu należnego w wysokości 2000 zł miesięcznie zgłosił w dniu 27 sierpnia 2008 r. nieprawdziwe dane, tj. zatrudnienie od 1 lipca 2007 r. i

wysokość wypłacanego wynagrodzenia jako 500 zł za okres od 1 lipca 2007 r. do 31 grudnia 2007 r. i 600 zł za okres od 1 stycznia 2008 r. do 31 sierpnia 2008 r., tj. dane mające wpływ na prawo do świadczeń i ich wysokość, tj. czynu wyczerpującego dyspozycję art. 219 § 1 k.k. i za czyn ten na tej podstawie skazał go i wymierzył mu karę 4 miesięcy pozbawienia wolności;

1. nieustalonego dnia w okresie od 1 lipca 2007 r. do 27 sierpnia 2008 r. w G. prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą P. i będąc jako pracodawca uprawniony do wystawienia dokumentów pracowniczych, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej poświadczył nieprawdę w dokumentach dotyczących zatrudnienia K. S., co do okoliczności mających znaczenie prawne, tj.:

- w umowie o pracę z dnia 1 lipca 2007 r. poświadczył nieprawdę co do daty zawarcia tej umowy i wymiaru czasu pracy K. S. oraz wysokości otrzymywanego przez niego wynagrodzenia,

1. w umowie o pracę z dnia 1 stycznia 2008 r. poświadczył nieprawdę co do wymiaru czasu pracy K. S. oraz wysokości otrzymywanego przez niego wynagrodzenia,
2. w świadectwie pracy poświadczył nieprawdę co do daty zatrudnienia K. S. i jego wymiaru czasu pracy,
3. w karcie referencyjnej Powiatowego Urzędu Pracy w G. oraz w druku zgłoszenia pracownika do ubezpieczenia społecznego poświadczył nieprawdę co do daty zatrudnienia K. S., tj. czynu wyczerpującego dyspozycję art. 271 § 3 k.k. i za czyn ten na tej podstawie skazał go i wymierzył mu karę 11 miesięcy pozbawienia wolności;

1. na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 k.k., w brzmieniu obowiązującym w dacie czynów w zw. z art. 4 § 1 k.k., Sąd połączył jednostkowe kary pozbawienia wolności wymierzone oskarżonemu w pkt 1 i 2 wyroku i wymierzył mu karę łączną 1 roku i 1 miesiąca pozbawienia wolności, której wykonanie, na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 pkt 2 k.k., w brzmieniu obowiązującym w dacie czynów w zw. z art. 4 § 1 k.k., warunkowo zawiesił na 3 lata próby;

2. na podstawie art. 71 § 1 k.k. w brzemieniu obowiązującym w dacie czynu w zw. z art. 4 § 1 k.k. wymierzył oskarżonemu karę grzywny w wysokości 100 stawek dziennych, określając wartość jednej stawkiiennej na kwotę 15 złotych.

Apelacje od powyższego wyroku wnieśli oskarżony oraz jego obrońca, kwestionując przede wszystkim prawidłowość poczynionych przez sąd ustaleń faktycznych i podnosząc szereg zarzutów natury procesowej.

Wyrokiem z dnia 16 grudnia 2020 r., sygn. akt X Ka (...), Sąd Okręgowy w W. zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Wyrok Sądu II instancji został zaskarżony na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. kasacją przez Rzecznika Praw Obywatelskich w części dotyczącej skazania za czyn z art. 271 § 3 k.k. na korzyść skazanego. Skarżący podniósł zarzut rażącego i mającego istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia naruszenia prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., polegające na zaniechaniu dokonania przez Sąd II instancji wszechstronnej kontroli odwoławczej, wskutek czego doszło do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego wyroku Sądu I instancji, który zapadł z rażącą obrazą przepisu prawa karnego materialnego, to jest art. 271 § 3 k.k., na skutek wadliwej wykładni, dotyczącej znamion określających przedmiot czynności wykonawczej. W związku z tym zarzutem Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna i jako taka zasługuje na uwzględnienie.

Zaskarżone kasacją orzeczenie zapadło z rażącym naruszeniem prawa procesowego w sposób wskazany w petitum kasacji, co miało istotny wpływ na jego treść.

Przekonanie o tym uzasadniają następujące względy.

Poza sporem jest, że zgodnie z treścią art. 433 § 1 k.p.k., Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, a jeżeli w środku odwoławczym

zostały wskazane zarzuty stawiane rozstrzygnięciu, również w granicach podniesionych zarzutów, uwzględniając treść art. 447 § 1-3 k.p.k., a w zakresie szerszym w wypadkach wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455 k.p.k. Konieczność szerszego rozpoznania sprawy przewiduje m.in. art. 440 k.p.k., zgodnie z którym, orzeczenie podlega zmianie na korzyść oskarżonego albo uchyleniu niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, jeżeli jego utrzymanie w mocy byłoby rażąco niesprawiedliwe.

Sąd Okręgowy w W. rozpoznał jednak apelacje wniesione przez obrońcę oskarżonego i oskarżonego tylko w granicach postawionych w nich zarzutów, przez co nie dostrzegł, że wyrok Sądu Rejonowego w G. został wydany z rażącym naruszeniem prawa karnego materialnego, wskazanym w kasacji. Tym samym Sąd odwoławczy, dopuszczając się powyższego uchybienia, rażąco naruszył dyspozycję art. 433 § 1 k.p.k. i art. 440 k.p.k., bowiem – w stwierdzonych w sprawie zaszłościach - powinien był wyjść poza granice owych wniesionych środków odwoławczych i uchylić zaskarżony nimi wyrok.

Z opisu drugiego czynu przypisanego oskarżonemu i ustalonych faktów niewątpliwie bowiem wynika, że zarzucane jako przestępne zachowanie oskarżonego jako pracodawcy polegało na tym, że „będąc jako pracodawca uprawniony do wystawienia dokumentów pracowniczych działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej poświadczył nieprawdę”, przy czym uczynił to w wystawionych przez siebie dokumentach dotyczących zatrudnienia K. S. w postaci: dwóch umów o pracę, świadectwa pracy, karty referencyjnej Powiatowego Urzędu Pracy, druku zgłoszenia pracownika do ubezpieczenia społecznego. Poświadczył nieprawdę odnośnie zatrudnienia pracownika, co do okoliczności mających znaczenie prawne, tj. daty jego zatrudnienia, jego czasu pracy i wysokości wynagrodzenia. Takie działanie, w ocenie, Sądu, było kierunkowe – oskarżony podjął je w celu osiągnięcia korzyści majątkowej - i przez to samo wyczerpało znamiona przestępstwa z art. 271 § 3 k.k.

Ta ocena prawna ustalonego zachowania skazanego była niewątpliwie wadliwa. Wnioskować należy, że przyczyną tego błędu Sądu było w istocie nie w pełni wnikliwe rozważenie znamion przypisanego oskarżonemu przestępstwa poświadczenia nieprawdy i tegoż indywidualnego charakteru.

Poza sporem jest, że umowa o pracę, świadectwo pracy, karta referencyjna Powiatowego Urzędu Pracy, druk zgłoszenia pracownika do ubezpieczenia społecznego, stanowią dokumenty w rozumieniu art. 115 § 14 k.k. Nie budzi też wątpliwości poprawność ustaleń, iż sporządzenie tych dokumentów pozostawało w zakresie uprawnień oskarżonego jako uczestnika obrotu prawnego, a ich treść nie odpowiadała rzeczywistości.

Jednakże te ustalenia sądu uprawniałyby do przypisania oskarżonemu przestępstwa z art. 271 kk, gdyby przepis ten penalizował „poświadczenie nieprawdy co do okoliczności mającej znaczenie prawne”, nie zawierając jednocześnie podmiotowego ograniczenia adresatów tej normy prawnej do funkcjonariuszy publicznych i innych osób uprawnionych do wystawienia dokumentu.

Jednolite stanowisko prezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego i w piśmiennictwie przekonuje, że uprawnienie do wystawiania dokumentu musi mieć bowiem charakter publicznoprawny i nie obejmuje ono ogólnej kompetencji do uczestniczenia w obrocie oraz zawierania umów o charakterze cywilnoprawnym, czy też sporządzania dokumentów związanych z stosunkami prawnymi o charakterze prywatno-prawnym (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 października 2005 r., II KK 126/05, LEX nr 164270, z dnia 13 listopada 2008 r., IV KK 373/08, LEX nr 468649, z dnia 30 sierpnia 2011., IV KK 190/11, LEX nr 950443, z dnia 23 lutego 2012 r., III KK 375/11, LEX nr 1119522, z dnia 27 czerwca 2012 r., V KK 112/12, OSNKW 2012, z. 11 poz. 19, z dnia 12.03.2015 r., IV KK 386/14, z dnia 26.03.2015 ,. IV KK 422/14).

Oskarżony zawierając i podpisując dwie umowy o pracę, nie działał zatem w ramach takich uprawnień, a tym dokumentom przez niego sporządzonym nie przysługiwała cecha zaufania publicznego.

Zgodnie z treścią art. 271 § 1 k.k. przedmiotem wykonawczym przestępstwa stypizowanego w tym artykule nie jest bowiem każdy dokument, w rozumieniu określonym w art. 115 § 14 k.k., lecz jedynie dokument wystawiony przez funkcjonariusza publicznego lub inną upoważnioną osobę, w którym poświadczają się - niezgodnie z prawdą - okoliczności mające znaczenie prawne. Pojęcie

dokumentu użyte w art. 271 § 1 k.k. ma zatem węższe znaczenie niż to, którym posługuje się art. 115 § 14 k.k. Przedmiotem czynności wykonawczej mogą być bowiem wyłącznie dokumenty kreowane aktem wystawienia, poświadczonego ręką uprawnionego wystawcy. Przedmiotem ochrony jest tu pewność obrotu oparta na publicznym zaufaniu do dokumentów i domniemaniu prawdziwości pism mających taki charakter. Przestępstwo fałszerstwa intelektualnego stanowi zamach na wiarygodność dokumentów wystawionych przez osoby upoważnione na użytek publiczny, z którymi wiąże się z zasady zaufanie w obrocie prawnym.

Ustalone in concreto działanie oskarżonego w powyższym zakresie można ocenić wyłącznie jako sporządzenie dokumentu nierzetelnego, które jednak nie wypełnia znamion przestępstwa z art. 271 kk. Mogło być natomiast i zostało uznane za wyczerpujące dyspozycję art. 219 § 1 k.k.

Nadto zarówno w orzecznictwie, jak i w piśmiennictwie konsekwentnie przyjmuje się, że nie jest dokumentem w rozumieniu art. 271 kk dokument, który nie jest: „wystawiony”, a jedynie – tak jak umowa cywilnoprawna - zawierany. Samo zawarcie umowy nie polega wszak na wystawieniu dokumentu, lecz na podpisaniu kontraktu. *„Określone w art. 271 § 1 kk uprawnienie do wystawienia dokumentu winno stanowić uzupełnienie kompetencji funkcjonariusza publicznego i nie dotyczy ogólnej kompetencji do udziału w obrocie prawnym. Samo zawarcie umowy cywilnoprawnej nie polega bowiem na wystawieniu dokumentu, lecz na podpisaniu kontraktu. Nadto zaś, umowa cywilnoprawna nie zawiera w swojej treści poświadczenia, któremu przysługuje cecha zaufania publicznego i związane z tym domniemanie prawdziwości”* (wyrok SN z 28.01.2015 r., sygn. IV KK 407/14).

Określone w art. 271 k.k. znamię „uprawnienie do wystawienia dokumentu” nie obejmuje zawarcia umowy o pracę, ponieważ w tej sytuacji faktyczno-prawnej nie dochodzi do wystawienia dokumentu, ale tylko do jej podpisania. Sąd Najwyższy wielokrotnie akcentował w swoich orzeczeniach, że podpisanie umowy, której treść odbiega od rzeczywistej treści stosunku prawnego, łączącego strony nie stanowi przestępstwa z art. 271 k.k. Dlatego strona tejże umowy nie może być sprawcą przestępstwa z art. 271 k.k., w zakresie sporządzonych przez nią dokumentów odnoszących się do zawarcia, zmiany tejże umowy.

Nadmienione znamię nie obejmuje również wystawienia karty referencyjnej urzędu pracy. Nie jest ona dokumentem urzędowym, a stanowi dowód tego, że osoba, która je podpisała, złożyła w imieniu pracodawcy zawarte w nim oświadczenie. Wydanie przez pracodawcę karty referencyjnej nie rodzi żadnych skutków materialnoprawnych, nie ma charakteru wiążącego. Wystawienie karty referencyjnej dotyczy stosunku prawnego zatrudnienia, który nie ma charakteru publicznoprawnego. Wystawienie takiego dokumentu nie dokonuje się na podstawie szczególnych uprawnień, jakie posiada funkcjonariusz publiczny.

Zgodzić należy się natomiast ze skarżącym, że dokumentami będącymi przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie, uznanymi przez Sąd za poświadczające okoliczności mające cechę zaufania publicznego i korzystającymi z ochrony art. 271 k.k. są świadectwo pracy i zgłoszenie pracownika do ubezpieczenia społecznego. Jest to czynność prawna polegająca na podaniu ZUS informacji o osobie ubezpieczonej oraz tytule podlegania ubezpieczeniom społecznym. Zgodnie z art. 36 ust. 7 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r. (Dz.U.2021.423 t.j. z dnia 2021.03.08), prawdziwość danych zawartych w zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych osoba zgłaszana potwierdza własnoręcznym podpisem. Zgłoszenie ubezpieczonego lub jego wyrejestrowanie jest dokumentem, do którego wystawienia zobowiązany i uprawniony jest płatnik składek.

Wskazane w kasacji rażące naruszenie prawa procesowego miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku Sądu II instancji, gdyż wyeliminowanie z opisu czynu poświadczania nieprawdy w dwóch umowach o pracę i karcie referencyjnej mogłoby wpłynąć na wymiar orzeczonej oskarżonemu kary, ponieważ przy przyjęciu, że poświadczył on nieprawdę tylko w świadectwie pracy i w druku zgłoszenia pracownika do ubezpieczenia społecznego, Sąd ponownie rozpoznający sprawę powinien wziąć pod uwagę, czy oskarżony w tym przypadku (w szczególności w zakresie wystawienia świadectwa pracy) w ogóle działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, co mogłoby uzasadniać przypisanie w tym zakresie czynu z art. 271 § 1 k.k. (typ podstawowy), a nie z art. 271 § 3 k.k. (typ kwalifikowany).

Powyższa argumentacja przemawia również za uznaniem rozstrzygnięcia Sądu *meriti* za rażąco niesprawiedliwe w rozumieniu art. 440 k.p.k. Sąd odwoławczy poprzez akceptację dokonanej przez Sąd I instancji wadliwej wykładni art. 271 § 3 k.k., dotyczącej znamion określających przedmiot czynności wykonawczej, utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.